

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

з навчальної дисципліни

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

обов'язкових компонент освітньої програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти

053 Психологія (практична психологія)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 р. № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 р. №7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології (протокол від 15.08.2023 № 8)

Розробник:

Завідувач кафедри соціології та психології, доктор психол. н., професор,
Євдокімова Олена Олександрівна

Рецензенти:

1. Начальник кафедри психології та педагогіки гуманітарного факультету Національної академії Національної гвардії України, кандидат психологічних наук, доцент Станіслав Ларіонов
2. Професор кафедри педагогіки та психології факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор психологічних наук, професор Наталія Мілорадова.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні	Лабораторні	Самостійна робота	
Тема 1. Природнича та гуманітарна парадигми психології	20	4	2	-		12	Іспит
Тема № 2 Структура психології як системи знань	20	4	4	-		12	
Тема № 3. Категоріальний лад психології	20	4	4	-		12	
Тема № 4 Основні пояснювальні принципи та їх специфіка у системі психологічних знань	20	4	4	-		12	
Тема № 5 Основні проблеми психологічної науки	20	4	4	-		12	
Тема № 6 Некласичний вектор у сучасній психології	20	4	4	-		14	
Всього за семестр	120	24	22	-		74	

**2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні	Лабораторні	Самостійна робота	
Тема 1. Природнича та гуманітарна парадигми психології	20	1		-	-	17	Іспит
Тема № 2 Структура психології як системи знань	20	1		-	-	17	
Тема № 3. Категоріальний лад психології	20	2	2	-	-	17	
Тема № 4 Основні пояснювальні принципи та їх специфіка у системі психологічних знань	20	2	2	-	-	17	
Тема № 5 Основні проблеми психологічної науки	20	2	2	-	-	17	
Тема № 6 Некласичний вектор у сучасній психології	20	2	2	-	-	17	
Всього за семестр №1	120	10	8	-	-	102	

3. Методичні вказівки до семінарських занять

ТЕМА 1. ПРИРОДНИЧА ТА ГУМАНІТАРНА ПАРАДИГМИ ПСИХОЛОГІЇ

Мета: формувати у студентів уявлення про відмінності природничого та гуманітарного підходів у психології

Професійна спрямованість: уміння здійснювати аналіз проблем парадигмальної орієнтації психології.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), - год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Поняття про методологію науки.
2. Предмет психології з позицій гуманітарної та природничої парадигм.
3. Проблема об'єктивності психологічних методів.
4. Старі дихотомії в сучасних методологічних підходах
5. Методологічні проблеми сучасної психології

Основні поняття

наукова парадигма, експеримент, спостереження, закон, закономірність, природничо-наукова парадигма, гуманітарна парадигма, об'єктивізм, суб'єктивізм, сенсизм, індукція, дедукція, антропологія, рефлексія, інтуїція.

Література

Основна література

1. Савчин М.В. Методологія психології. К. : Академвидав, 2013. 224 с.
2. Максименко С.Д. Генеза становлення особистості. К.: Изд-во ООО «КММ», 2006. 240 с.
3. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навчальний посібник для слухачів та студентів вищих навчальних закладів / Корольчук М.С. и др. К.:

Ніка–Центр, 2008. 336 с.

4. Гавриловська К. П., Горбунова В. В. Методичні рекомендації з курсу «Методологічні та теоретичні проблеми психології» Житомир, 2014. 35 с.

Додаткова література

1. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології: Навчально-методичний посібник. К.: Ніка-Центр. 2003. 204 с.

2. Савчин М.В. Духовна парадигма в психології. – К. : Академвидав, 2013. 218 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «Універсум»

Контрольні питання і завдання:

1. Проаналізуйте основні методологічні проблеми психології
2. Порівняйте трактування предмету психології з позицій природничої та гуманітарної парадигми

Проаналізуйте проблему парадигмальної орієнтації психології, її тяжіння до природничої або гуманітарної парадигми.

ТЕМА № 2 СТРУКТУРА ПСИХОЛОГІЇ ЯК СИСТЕМИ ЗНАНЬ

Мета: формувати у студентів уявлення про причини кризового стану сучасної психології

Професійна спрямованість: уміння здійснювати аналіз проблем кризового розвитку психології

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), - год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Криза як нормальний етап розвитку науки.

2. Відсутність базової парадигми як причина кризових явищ у психології.
3. Кризовий розвиток психологічної науки у контексті соціальних процесів та державної політики.

Основні поняття

методологічна криза, методологічна парадигма, методологічний плюралізм, методологічна догма, мультипарадигмальність в науці

Література

Основна література

5. Савчин М.В. Методологеми психології. К. : Академвидав, 2013. 224 с.
6. Максименко С.Д. Генеза становлення особистості. К.: Изд-во ООО «КММ», 2006. 240 с.
7. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навчальний посібник для слухачів та студентів вищих навчальних закладів / Корольчук М.С. и др. К.: Ніка–Центр, 2008. 336 с.
8. Гавриловська К. П., Горбунова В. В. Методичні рекомендації з курсу «Методологічні та теоретичні проблеми психології» Житомир, 2014. 35 с.

Додаткова література

3. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології: Навчально-методичний посібник. К.: Ніка-Центр. 2003. 204 с.
4. Савчин М.В. Духовна парадигма в психології. – К. : Академвидав, 2013. 218 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «Універсум»

Контрольні питання і завдання:

1. Проаналізуйте проблему кризового розвитку психології.
2. Створіть типологію кризових явищ у психології.
3. Систематизуйте основні причини криз у науці.

4. Проаналізуйте проблему кризового розвитку психології. Створіть типологію кризових явищ у психології. Систематизуйте основні причини криз у науці.

Тема 3. КАТЕГОРІАЛЬНИЙ ЛАД ПСИХОЛОГІЇ

Мета: формувати у студентів уявлення про категоріальний апарат психології

Професійна спрямованість: уміння здійснювати категоріальну реконструкцію проблеми власного наукового дослідження.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 2 - год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Поняттєво-категоріальна структура психології
2. Вимоги до визначення психологічних понять
3. Базисні категорії психології за А.В. Петровським, М.Г. Ярошевським: (категорія образу; категорія дії; категорія мотиву; категорія відношення; категорія переживання).
4. Метапсихологічні категорії психології за А.В. Петровським, М.Г. Ярошевським: (категорія особистості; категорія діяльності; категорія спілкування).

Основні поняття

категоріальний лад, інваріанти, термін, поняття, категорія, екстрапсихологічні / базисні / метапсихологічні / протопсихологічні категорії, біосфера, ноосфера, психосфера, образ, дія, мотив, відношення, переживання, особистість, діяльність, спілкування, свідомість.

Література

Основна література

1. Гавриловська К. П., Горбунова В. В. Методичні рекомендації з курсу «Методологічні та теоретичні проблеми психології» Житомир, 2014. 35 с.

2. Максименко С.Д. Генеза становлення особистості. К.: Изд-во ООО «КММ», 2006. 240 с.

3. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навчальний посібник для слухачів та студентів вищих навчальних закладів / Корольчук М.С. и др. К.: Ніка–Центр, 2008. 336 с.

4. Носенко Е.Л., Аршава І.Ф. Сучасні напрями зарубіжної психології. : психологія особистості, підручник для студентів вищих навчальних закладів, - під редакцією академіка АПН України, доктора психологічних наук, професора С.Д. Максименка, Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара. 2010. 264 с.

5. Савчин М.В. Методології психології. К. : Академвидав, 2013. 224 с.

Додаткова література

5. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології: Навчально-методичний посібник. К.: Ніка-Центр. 2003. 204 с.

6. Савчин М.В. Духовна парадигма в психології. – К. : Академвидав, 2013. 218 с.

7. Ткаченко О.М. Принципи і категорії психології. К.: Вища школа, 1979. 200 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «Універсум»

Контрольні питання: і завдання:

1. Дайте визначення основних базисних та метапсихологічних категорій психології.

2. Здійсніть категоріальну реконструкцію проблеми власного дослідження.

Практичні завдання

1. Законспекуйте статтю

Мириманова М.С. Тезаурус як метод виявлення системи понять психології // Психологічний журнал. 2016. №5. С. 134-140

2. Здійснить категоріальну реконструкцію проблеми власного бакалаврського дослідження.
3. Виділіть метапсихологічні та базисні психологічні категорії.
4. Дайте операціоналізоване визначення кожній з базисних категорій. За основу візьміть структуру запропоновану А.В. Петровським, М.Г. Ярошевським.

ТЕМА № 4 ОСНОВНІ ПОЯСНЮВАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ТА ЇХ СПЕЦИФІКА У СИСТЕМІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ

Мета: формувати у студентів уявлення про основні методологічні принципи психології

Професійна спрямованість: уміння здійснювати аналіз регулятивної функції методологічних принципів психології у наукових роботах.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 2 - год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Принцип детермінізму
2. Принцип системності
3. Принцип розвитку
4. Принцип діяльності у психології.
5. Принцип активності: від активності фізіологічної до суб'єктної.
6. Утвердження принципу суб'єктності у психології.

Основні поняття

принцип діяльності, принцип активності / реактивності, суб'єктна активність, принцип суб'єктності, суб'єктність, суб'єктивність

Література

Основна література

1. Гавриловська К. П., Горбунова В. В. Методичні рекомендації з курсу «Методологічні та теоретичні проблеми психології» Житомир, 2014. 35 с.
2. Максименко С.Д. Генеза становлення особистості. К.: Изд-во ООО «КММ», 2006. 240 с.
3. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навчальний посібник для слухачів та студентів вищих навчальних закладів / Корольчук М.С. и др. К.: Ніка–Центр, 2008. 336 с.
4. Носенко Е.Л., Аршава І.Ф. Сучасні напрями зарубіжної психології. : психологія особистості, підручник для студентів вищих навчальних закладів, - під редакцією академіка АПН України, доктора психологічних наук, професора С.Д. Максименка, Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара. 2010. 264 с.
5. Савчин М.В. Методологеми психології. К. : Академвидав, 2013. 224 с.

Додаткова література

8. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології: Навчально-методичний посібник. К.: Ніка-Центр. 2003. 204 с.
9. Савчин М.В. Духовна парадигма в психології. – К. : Академвидав, 2013. 218 с.
10. Ткаченко О.М. Принципи і категорії психології. К.: Вища школа, 1979. 200 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «Універсум»

Контрольні питання і завдання:

1. Проаналізуйте зміст основних методологічних принципів психології
2. Проілюструйте регулятивну функцію принципу суб'єктності (або іншого пояснювального принципу) у вашому бакалаврському дослідженні.

ТЕМА № 5 ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Мета: сформувати у студентів уявлення про основні проблеми психології

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 2 - год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Психомотиваційна проблема
2. Психопраксична проблема
3. Психосоціальна проблема
4. Психофізична проблема
5. Психофізіологічна проблема
6. Психогностична проблема

Основні поняття

монізм, дуалізм, плюралізм, томізм, психофізичний паралелізм, психофізичний монізм, ноосфера, механіцизм, нейродинаміка.

Література

Основна література

1. Гавриловська К. П., Горбунова В. В. Методичні рекомендації з курсу «Методологічні та теоретичні проблеми психології» Житомир, 2014. 35 с.
2. Максименко С.Д. Генеза становлення особистості. К.: Изд-во ООО «КММ», 2006. 240 с.
3. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навчальний посібник для слухачів та студентів вищих навчальних закладів / Корольчук М.С. и др. К.: Ніка—Центр, 2008. 336 с.
4. Носенко Е.Л., Аршава І.Ф. Сучасні напрями зарубіжної психології. : психологія особистості, підручник для студентів вищих навчальних закладів, - під редакцією академіка АПН України, доктора психологічних наук, професора

С.Д. Максименка, Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет ім. Олеса Гончара. 2010. 264 с.

5. Савчин М.В. Методологеми психології. К. : Академвидав, 2013. 224 с.

Додаткова література

6. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології: Навчально- методичний посібник. К.: Ніка-Центр. 2003. 204 с.

7. Савчин М.В. Духовна парадигма в психології. – К. : Академвидав, 2013. 218 с.

8. Ткаченко О.М. Принципи і категорії психології. К.: Вища школа, 1979. 200 с.

ТЕМА № 6 НЕКЛАСИЧНИЙ ВЕКТОР У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Мета: формувати у студентів уявлення про неklasичний вектор розвитку у сучасній психології

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 2 - год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Особливості неklasичного підходу до дослідження особистості як культурного об'єкта (внесок Л.С. Виготського, Д.Б. Ельконіна, М.М. Бахтіна, Альфреда Адлера, Д.О. Леонтьєва, С.Д. Максименко у розвиток і становлення нового погляду на людину як суб'єкта самодетермінованої активності).

2. Напрями неklasичної трансформації психології (за Д.О. Леонтьєвим): - від пошуку знань до соціального конструктивізму; - від монологізму до діалогізму; - від ізольованого індивіда до ідеального суб'єкта досягнення життєвого успіху; - від детермінізму до самодетермінації; - від потенціалізму до езистенціалізму.

3 Загальна характеристика стану розвитку теорії диспозиційних рис особистості (внесок Олпорта, Кеттелла, Айзенка)..

4. Новітні уявлення про «єдиний фактор особистості» (Ірвінг, Раштон).

5. Духовна парадигма в психології (М.В. Савчин, 2013 р.)

Основні поняття

Методологеми сучасної психології (за М.В. Савчиним). Структурний підхід до дослідження особистості.. Модель Кости і МакКрея Емпіричний і теоретичний статус диспозиційних моделей особистісних рис як генералізованих нейропсихічних структур. Шестифакторна модель Ештона і Лі

Література

Основна література

1. Савчин М.В. «Методологеми психології», К., 2013;
2. Савчин М.В. Духовна парадигма психології, К., 2013

Додаткова література

1. Ткаченко О.М. Принципи і категорії психології. К.: Вища школа, 1979. 200 с.
3. Носенко Е.Л., Аршава І.Ф. Сучасні напрями зарубіжної психології. : психологія особистості, підручник для студентів вищих навчальних закладів, - під редакцією академіка АПН України, доктора психологічних наук, професора С.Д. Максименка, Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара. 2010. 264 с.
4. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології: Навчально-методичний посібник. К.: Ніка-Центр. 2003. 204 с.
5. Боришевський М.Й. Дорога до себе. Від основ суб'єктості до вершин духовності.– Київ: “Академвидав”, 2010. – 410 с.
6. Боришевський М.Й. Особистість у вимірах самосвідомості. – Київ, 2012. – 605 с.

7. Журавльова Л.П. Психологія емпатії. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007.– 328 с.

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Савчин М.В. Методологеми психології. К. : Академвидав, 2013. 224 с.
2. Максименко С.Д. Генеза становлення особистості. К. : Изд-во ООО «КММ», 2006. 240 с.
3. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навчальний посібник для слухачів та студентів вищих навчальних закладів / Корольчук М.С. и др. К.: Ніка–Центр, 2008. 336 с.
4. Гавриловська К. П., Горбунова В. В. Методичні рекомендації з курсу «Методологічні та теоретичні проблеми психології» Житомир, 2014. 35 с.

Допоміжна:

5. Навчальний посібник «Множинність виявлення інтелекту.» Байсара Л.І. Дніпропетровськ: ДНУ. 2010. 96 с.
6. Носенко Е.Л., Аршава І.Ф. Сучасні напрями зарубіжної психології. : психологія особистості, підручник для студентів вищих навчальних закладів, - під редакцією академіка АПН України, доктора психологічних наук, професора С.Д. Максименка, Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет ім. Олеса Гончара. 2010. 264 с.
7. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології: Навчально-методичний посібник. К.: Ніка-Центр. 2003. 204 с.
8. Савчин М.В. Духовна парадигма в психології. – К. : Академвидав, 2013. 218 с.
9. Боришевський М.Й. Дорога до себе. Від основ суб'єктості до вершин духовності.– Київ: “Академвидав”, 2010. – 410 с.

10. Боришевський М.Й. Особистість у вимірах самосвідомості. – Київ, 2012. – 605 с.
11. Журавльова Л.П. Психологія емпатії. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007.– 328 с.
12. Носенко Е.Л., Коврига Н.В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену. Основні функції. -Київ, “Вища школа”, 2003, 198с. (гл. І, ІІ).
13. Ткаченко О.М. Принципи і категорії психології. – К.: Вища школа, 1979. – 200 с.

Інформаційні ресурси

1. Електронна хрестоматія до курсу.
2. Музика О.Л. Професійно-орієнтовані завдання у системі підготовки студентів-психологів // Професійно-орієнтовані завдання з психології / За ред. О.Л. Музики. Навчальний посібник. 3-тє вид., перероб. і доп. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2010. – С. 9-23
http://zu.edu.ua/spf/psihol_vkl.html
4. Тест емоційного інтелекту. www.queendom.com
5. Імплицитна оцінка ставлень до соціальних об’єктів.
www.implicit.harvard.edu/implicit
6. Електронна версія підручника Носенко Е.Л., Аршава І.Ф., «Сучасні напрями зарубіжної психології». – Дн-ськ: ДНУ. – 2010. – 306 с.
www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Pspl/2010